

Retningslinjer for udformning af en voldgiftskendelse

Af landsdommer Oliver Talevski og direktør for Voldgiftsinstituttet Steffen Pihlblad

Voldgiftsinstituttet modtager ofte forespørgsler om, hvordan man rent praktisk udformer en voldgiftskendelse. For at imødekomme efterspørgslen om dette væsentlige emne har forfatterne udarbejdet disse retningslinjer, som i første række henvender sig til de personer, der fungerer som voldgiftsdommere i en voldgiftssag, som skal afgøres efter Voldgiftsinstituttets regler eller den danske voldgiftslov, som omfatter såvel national voldgift som international voldgift, der finder sted her i landet, jf. lovens § 1, stk. 1. Retningslinjerne kan med fordel også læses af de advokater, der fører en sag for voldgiftsretten.

1. Indledning

Efter den danske voldgiftslovs § 31 skal voldgiftskendelsen være skriftlig og være underskrevet af alle voldgiftsdommere eller af et flertal af dommere med oplysning om årsagen til, at ikke alle voldgiftsdommere har skrevet under. Kendelsen skal endvidere være dateret og angive, hvor voldgiften har fundet sted. Endelig skal kendelsen være ledsaget af grunde, medmindre parterne har indgået den anden aftale, eller der er tale om en kendelse på aftalte vilkår.

I Voldgiftsinstituttets regler¹ er der ud over de krav, der følger af voldgiftslovens § 31, fastsat følgende om voldgiftskendelsens indhold (§ 43, stk. 2):²

"Kendelsen skal ... medmindre parterne har aftalt andet, indeholde en sagsfremstilling herunder parternes påstande og i fornødent omfang en gengivelse af de afgivne forklaringer, samt angive de faktiske og retlige omstændigheder, der er lagt vægt på ved sagens afgørelse. Kendelsen skal endvidere indeholde en gengivelse af parternes anbringender, og, medmindre parterne har aftalt, at kendelsen ikke skal begrundes, en udførligt begrundet afgørelse af de omtvistede punkter."

I voldgiftslovens §§ 34 og 35 er der fastsat regler om voldgiftsrettens vederlag og godtgørelse for udlæg, om fordelingen heraf mellem parterne og om sagsomkostninger til modparten. Det er sædvanligt i voldgiftspraksis, at disse spørgsmål er afgjort i kendelsen, og efter Voldgiftsinstituttets regler skal kendelsen indeholde afgørelse om størrelsen og betaling af udgifterne ved voldgiftssagen (§ 43, stk. 3), og om, hvorvidt den tabende part skal erstatte modparten de udgifter, voldgiftssagen har påført modparten, medmindre parterne har aftalt andet (§ 43, stk. 4).

I denne redegørelse opstilles retningslinjer for, hvordan en "standardkendelse" om sagens realitet bør udformes. Da der alene er tale om retningslinjer, er det op til den enkelte voldgiftsret at vurdere, om retningslinjerne bør følges i den konkrete sag, eller om de bør fraviges.³ Det forudsættes, at der udarbejdes en "fuldstændig kendelse", dvs. en kendelse, der blandt andet indeholder en

1 Regler for behandling af voldgiftssager ved Voldgiftsinstituttet – 2008, som findes på www.voldgiftsinstituttet.dk.

2 Bestemmelsen er udformet i lyset af den danske retsplejelovs § 218 a, stk. 1.

3 I Voldgiftsinstituttets regler er der i § 42, stk. 3, fastsat følgende om "scrutinizing": "Inden afsigelse af kendelse gennemgår instituttet det i stk. 1 nævnte [kendelses]udkast. Instituttet kan efter forudgående drøftelse med voldgiftsretten indarbejde ændringer vedrørende kendelsens form og kan uden at anfægte voldgiftsrettens kompetence henlede voldgiftsrettens opmærksomhed på øvrige spørgsmål, herunder forhold af betydning for kendelsens gyldighed, anerkendelse og fuldbyrdelse. Instituttets gennemgang af kendelsen som anført i 1. pkt. ændrer ikke ved, at alene voldgiftsretten er ansvarlig for indholdet af kendelsen." Det må forventes, at instituttet normalt vil stille spørgsmål herom, hvis de her opstillede retningslinjer for kendelsens udformning væsentligt fraviges.

sagsfremstilling, en gengivelse af forklaringer fra parter og vidner og parternes anbringender mv.⁴

Også andre typer af kendelser bør skrives ud fra de retningslinjer, som opstilles nedenfor, men med de modifikationer og tilføjelser, der følger af forholdets natur.⁵

2. Overordnede krav

Et overordnet krav, der bør stilles, er, at kendelsen er udformet således, at *den kan stå alene*. Det betyder, at det ikke er nødvendigt for den person, der læser kendelsen, også at læse voldgiftssagens akter for at forstå kendelsen og danne sig en mening om dens rigtighed.

Der bør skrives i et moderne og forståeligt sprog,⁶ og der bør anvendes en systematik, der skaber overskuelighed, således at det er klart, hvad der tales om, på ethvert sted i kendelsen. En voldgiftskendelse bør ikke indeholde urigtige eller vildledende oplysninger. Og kendelsen bør heller ikke indeholde oplysninger, som ikke er af betydning for sagen.

3. Kendelsens struktur og indhold

Som anført i indledningen indeholder såvel voldgiftsloven som Voldgiftsinstitutets regler bestemmelser om voldgiftskendelsens indhold og dens udformning. Op-gaven for voldgiftsretten er herefter at systematisere de emner, som efter disse regler skal indgå i en kendelse. Det anbefales at følge den nedenstående systematik:

- 1) Titel.
- 2) Journalnummer og parternes navne og adresser samt advokaternes navne og adresser.
- 3) Kendelsens datering og stedet for voldgiften.
- 4) Indholdsfortegnelse.
- 5) Kortfattet indledning.
- 6) Voldgiftssagens indledning, voldgiftsrettens etable-

ring og sammensætning, voldgiftsrettens kompetence, lovalget mv. og voldgiftssagens forløb.

- 7) Parternes påstande.
- 8) Sagsfremstilling.
- 9) Forklaringer.
- 10) Parternes anbringender (procedure).
- 11) Begrundelse og resultat (præmisses).
- 12) Konklusion.
- 13) Underskrift.

I det følgende knyttes nogle bemærkninger til hvert af disse afsnit i en voldgiftskendelse. Det anbefales, at de relevante afsnit i kendelsen gives en overskrift, eventuelt den overskrift, der er anvendt ovenfor, eller den overskrift, der anbefales i gennemgangen nedenfor. I øvrigt kan det af hensyn til læsevenligheden være en god idé at underindele længere afsnit i overskrifter.

3.1. Titel

Overskriften "Kendelse", som er titlen på voldgiftskendelsen, skrives *på kendelsens forside*, således at læseren med det samme er klar over, hvad han har at gøre med.

3.2. Journalnummer, parternes navne og adresser samt advokaternes navne og adresser

Hvis voldgiftssagen har et journalnummer, angives dette *på kendelsens forside*. Det samme gælder angivelsen af parternes navne, herunder evt. cvr.nr. og adresser. Efter hver parts navn mv. angives navnet og eventuelt adressen på den advokat, der har repræsenteret parten under sagen.

3.3. Kendelsens datering og stedet for voldgiften

Kendelsens forside forsynes herefter med oplysninger

4 De opstillede retningslinjer er i høj grad inspireret af, hvordan danske domme udformes. Herom kan navnlig henvises til Christian Bache m.fl., *Dommen* (2003), s. 1-53, og Michael Kistrup i *Proceduren* (2009), s. 447ff.

5 Herom henvises til Steffen Pihlblad og Oliver Talevski i UFR 2009B.269. I artiklen redegøres der også for, hvornår voldgiftsretten bør træffe afgørelse ved kendelse, der opfylder kravene i voldgiftslovens § 31, i stedet for ved formløs beslutning samt for nogle spørgsmål dels omkring frister for afsigelse af voldgiftskendelser og dels om kendelsens afsendelse til parterne.

6 Domstolsstyrelsen udgav i 2003 en publikation med overskriften "Sprogpolitik for Danmarks Domstole", som findes på www.domstol.dk. De vink, råd og vejledninger, der i denne publikation bliver givet for sprogbrugen i domme m.v., kan uden problemer overføres og anvendes i voldgiftskendelser og kan opsummeres således: (1) Kendelsen bør skrives i et letforståeligt sprog efter den gældende retstavning, herunder kommatering. (2) Der bør skrives i korte og overskuelige sætninger. (3) Der bør anvendes nu-tidigt og professionelt sprog. (4) Der bør anvendes et aktivt og konkret sprog. (5) Ord og begreber skal kunne forstås.

om kendelsens datering og stedet for voldgiften, f.eks. København.

Efter voldgiftslovens § 1, stk. 1, gælder loven for voldgift, herunder international voldgift, der finder sted her i landet. Spørgsmålet om, hvor voldgiften finder sted, er reguleret i voldgiftslovens § 20, stk. 1, der har følgende ordlyd:

”§ 20. Parterne kan aftale, hvor voldgiften skal finde sted. I mangel heraf bestemmer voldgiftsretten, hvor voldgiften skal finde sted, under hensyntagen til sagens omstændigheder, herunder hvad der er praktisk for parterne.”⁷

Efter § 2 i Voldgiftsinstitutets regler har voldgiftsretten hjemsted i København, medmindre andet er aftalt af parterne.⁸

3.4. Indholdsfortegnelse

Mere omfattende kendelser kan med fordel forsynes med en indholdsfortegnelse, således at læseren lettere kan danne sig et hurtigt overblik over hovedpunkterne i kendelsen.

3.5. Kortfattet indledning

Indledningen, der ofte kan skrives under overskriften ”Sagens hovedspørgsmål” eller lignende, har til formål at tegne et billede af, hvad sagen drejer sig om. Indledningen bør være kortfattet.

En indledning kan f.eks. udformes således:

”Sagens hovedspørgsmål

Denne voldgiftssag angår spørgsmålet om erstatning. I første række vedrører parternes tvist, om klageren ... (i det følgende XX) har indgået en aftale med den indklagede ... (i det følgende YY) om YY's køb af ... en fast ejendom i ...

Parterne er uenige om, hvorvidt der er indgået en sådan aftale.

Parterne er også uenige om, hvorvidt YY på andet grundlag (end misligholdelse af en aftale) skal betale erstatning. Endelig er de

uenige om, hvorvidt XX har lidt et tab, og hvordan tabet i givet fald skal opgøres.”

Første gang parternes navne nævnes i kendelsen, bør der stå, om det er klageren eller den indklagede, der er tale om. I resten af kendelsen bør man ikke anvende parternes betegnelse, men alene deres navne, eventuelt i forkortet form.

3.6. Voldgiftssagens indledning, voldgiftsrettens etablering og sammensætning, voldgiftsrettens kompetence, lovvalget mv. og voldgiftssagens forløb

3.6.1. Voldgiftssagens indledning

At fastslå voldgiftssagens indledning har betydning for bl.a. spørgsmålet om begyndelsestidspunktet for betaling af procesrente, jf. rentelovens § 3, stk. 4. Det har også betydning for spørgsmålet om afbrydelse af forældelsesfristen, jf. forældelsesloven af 2007, § 16, stk. 1 og 3.

Om voldgiftssagens indledning indeholder voldgiftslovens § 21 følgende bestemmelse:

”§ 21. Har parterne ikke aftalt andet, indledes en voldgiftssag om en bestemt tvist den dag, hvor indklagede modtager skriftlig anmodning om, at tvisten skal behandles ved voldgift.”

En lignende bestemmelse findes i Voldgiftsinstitutets regler § 4, hvor det supplerende er angivet, hvad der forstås ved en begæring om voldgift. Hvis der ikke samtidig indgives et klageskrift, skal en begæring ifølge instituttets regler som minimum indeholde parternes fulde navn og adresse, et udtrykkeligt og ubetinget krav om voldgift samt en kort gengivelse af de spørgsmål, som voldgiftsretten skal tage stilling til.

3.6.2. Voldgiftsrettens etablering og sammensætning

Efter voldgiftslovens § 37, stk. 2, litra d, kan en vold-

7 Uafhængigt af, hvor voldgiften finder sted, kan voldgiftsretten mødes på ethvert sted, som voldgiftsretten finder hensigtsmæssigt for rådslagning mellem voldgiftsdommerne, afhøring af vidner, sagkyndige eller parter eller besigtigelse, jf. voldgiftslovens § 20, stk. 2.

8 Voldgiftsretten kan bestemme, at møder afholdes uden for hjemstedet, jf. reglerne § 2, 2. pkt.

9 Det må vurderes fra sag til sag, om der er behov for at skrive om alle de emner, der fremgår af overskriften, eller om man kan nøjes med at skrive om nogle af dem. Er der behov for at skrive om andre emner (f.eks. om parternes retlige handleevne), kan det overvejes at indsætte disse emner i dette afsnit.

giftskendelse tilsidesættes som ugyldig, hvis voldgiftsrettens sammensætning ikke var i overensstemmelse med parternes aftale eller voldgiftsloven. Under tilsvarende betingelser kan anerkendelse eller fuldbyrdelse af en voldgiftskendelse nægtes, jf. § 39, stk. 1, litra d.

Blandt andet i lyset heraf bør der stå i voldgiftskendelsen, hvilke personer voldgiftsretten er sammensat af, hvem der har udpeget de pågældende personer, og hvornår udpegningen er sket. Det bør også anføres, hvem der har fungeret som formand for voldgiftsretten.

3.6.3. Voldgiftsrettens kompetence

En voldgiftskendelse kan tilsidesættes som ugyldig af domstolene, hvis voldgiftskendelsen behandler en tvist, der ikke er omfattet af voldgiftsaftalen, eller afgør spørgsmål, som falder uden for voldgiftsaftalen, jf. voldgiftslovens § 37, stk. 2, nr. 1, litra c. Under tilsvarende betingelser kan anerkendelse eller fuldbyrdelse af en voldgiftskendelse her i landet nægtes, jf. voldgiftslovens § 39, stk. 1, nr. 1, litra c. For at anerkende og fuldbyrde en voldgiftskendelse her i landet, er det ikke nødvendigt, at voldgiftsrettens kompetence bygger på en skriftlig aftale. For at anerkende og fuldbyrde voldgiftskendelsen i udlandet, kan det imidlertid være påkrævet at opfylde betingelserne herfor i New York-konventionen. Det følger af New York-konventionens artikel II, stk. 1, at enhver kontraherende stat skal anerkende en *skriftlig aftale*, hvori parterne forpligter sig til at henskyde til voldgift alle eller enkelte tvister, som er opstået eller kan opstå i en bestemt retlig relation mellem dem i eller uden for kontraktforhold vedrørende spørgsmål, som kan afgøres ved voldgift. Ved udtrykket "skriftlig aftale" forstås en voldgiftsklausul i en kontrakt eller en voldgiftsaftale, der er underskrevet af parterne, eller som er indeholdt i en udveksling af breve eller telegrammer, jf. artikel II, stk. 2.

Voldgiftsretten bør i lyset heraf beskrive sin kompetence til at behandle tvisten i voldgiftskendelsen. Det gælder også i de tilfælde, hvor der ikke har været tvist herom mellem parterne.

Hvis parterne efterfølgende har aftalt at fravige voldgiftsaftalen, f.eks. hvis parterne bliver enige om, at voldgiftsretten alene skal bestå af en enkelt voldgiftsdommer, selvom det af den oprindelige aftale fremgår, at voldgiftsretten skal bestå af tre voldgiftsdommere, bør dette ligeledes fremgå af dette afsnit eller eventuelt foranstående afsnit om voldgiftsrettens etablering og sammensætning.

3.6.4. Lovvalget mv.

Har parterne ikke valgt de retsregler, som sagens realitet skal afgøres efter, anvender voldgiftsretten de retsregler, der følger af de lovvalgsregler, som voldgiftsretten finder anvendelige, jf. voldgiftslovens § 28, stk. 2. Voldgiftsretten bør på dette grundlag overveje, om der i kendelsen bør anføres noget om, efter hvilket lands regler tvisten skal afgøres.

Udtrykket "mv." i overskriften til afsnittet viser, at emnekredsen ikke er udtømmende. Det kan således efter omstændighederne være relevant for voldgiftsretten at angive, om tvisten kan behandles efter billighed, jf. lovens § 28, stk. 3. Der kan også være behov for at angive baggrunden for, at voldgiftskendelsen er skrevet i et bestemt sprog, f.eks. engelsk, jf. lovens § 22, stk. 1, hvorefter parterne kan aftale, hvilket eller hvilke sprog der skal anvendes under voldgiftssagen.

3.6.5. Voldgiftssagens forløb

Det er som udgangspunkt tilstrækkeligt med en kort beskrivelse af sagens forløb. Formålet med beskrivelsen er i første række at vise, at voldgiftsretten har behandlet sagen under iagttagelse af reglerne om kontradiktion. Dette skal ses i sammenhæng med, at det i voldgiftslovens § 37, stk. 2, nr. 1, litra b, er fastsat, at en voldgiftskendelse kan tilsidesættes som ugyldig af domstolene, hvis det godtgøres, at den part, der anmoder om tilsidesættelse, ikke fik behørig meddelelse om udpegningen af en voldgiftsdommer eller om voldgiftssagens behandling eller af andre grunde var ude af stand til at fremføre sin sag. Tilsvarende bestemmelse er fastsat i voldgiftslovens § 39, stk. 1, nr. 1, litra b, med hensyn til nægtelse af anerkendelse eller fuldbyrdelse af en voldgiftskendelse.

I beskrivelsen kan således indgå f.eks., hvilke proceskrifter parterne har udvekslet, om der har været afholdt forberedende (telefon)møder, om der har været anmeldt syn og skøn, hvornår og hvor hovedforhandlingen har fundet sted. I beskrivelsen bør endvidere indgå en kort redegørelse for eventuelle afgørelser, som er truffet af voldgiftsretten undervejs, f.eks. om indsigelser imod en voldgiftsdommers habilitet eller om voldgiftsrettens kompetence. Det bør fremgå af beskrivelsen, at parterne har været medinddraget i hele beslutningsprocessen eller ligefrem har givet deres samtykke til de forskellige processuelle skridt, der har været iværksat, således at der ikke har været problemer med hensyn til kontradiktion.

I visse tilfælde kan det af hensyn til afgørelsen om

sagsomkostninger mellem parterne eller af hensyn til fastsættelsen af voldgiftsrettens honorar være hensigtsmæssigt at uddybe beskrivelsen af sagens forløb, således at beskrivelsen viser, at sagen har haft et ekstraordinært omfattende forløb.

3.7. Parternes påstande

Udgangspunktet er, at parternes påstande gengives, som parterne har formuleret dem, eventuelt i påstandsdokumenter eller sammenfattende processkrifter.

Hvis parten har nedlagt flere påstande, skal de alle gentages i kendelsen, selv om voldgiftsretten giver medhold i den principale påstand, således at de subsidiære påstande bliver overflødige.

Det er kun de endelige påstande, der skal gengives i kendelsen. Ofte er det således, at parterne undervejs frafalder nogle påstande eller ændrer dem. Eventuelt kan der kort redegøres herfor under afsnittet "Voldgiftssagens forløb", hvis det har betydning for f.eks. spørgsmålet om sagsomkostninger til modparten eller for fastsættelsen af honorar til voldgiftsretten, jf. ovenfor under afsnit 3.6.5.

Hvis der er flere indklagede, bør det – inden hovedforhandlingen, f.eks. ved afholdelse af et forberedende møde – være afklaret, om klageren påstår, at de indklagede er solidarisk ansvarlige, eller om der alene påstås pro rata hæftelse. Tilsvarende bør de indklagedes eventuelle påstande om deres indbyrdes fordeling af ansvaret over for klageren være afklaret.

Det kan ske, at en påstand er formuleret sådan, at den er uegnet til at blive gentaget i en konklusion, eller i øvrigt er mangelfuld eller uklar. Voldgiftsretten bør søge at få problemet løst under et forberedende (telefon)møde inden hovedforhandlingen. Parterne vil ofte selv være interesseret heri, men fastholder parterne en mangelfuld

eller uklar påstand, må denne naturligvis gentages i kendelsen.¹⁰

3.8. Sagsfremstilling

Formålet med sagsfremstillingen er at give voldgiftsrettens samlede redegørelse for sagens faktiske omstændigheder. Sagsfremstillingen indeholder ikke parter og vidners forklaringer, idet disse gengives i et særligt afsnit herom.

Sagsfremstillingen bør alene indeholde oplysninger om de relevante faktiske forhold. Til brug for fastlæggelsen heraf kan ses på de synspunkter, som parterne har gjort gældende under proceduren. Et dokument skal ikke nødvendigvis gengives i sagsfremstillingen, blot fordi det helt eller delvis har været dokumenteret under forelæggelsen af sagen. Hvis parterne således har opnået enighed om det forhold, dokumentet angår, kan man i sagsfremstillingen nøjes med at skrive det, således at dokumenter, der vedrører dette forhold, udelades. Det vil normalt være overflødigt i sagsfremstillingen at gengive skriftvekslingen mellem advokaterne efter, at tvisten er opstået. Det gælder dog ikke, hvis dokumenterne har betydning for at vise, at en aftale er ophævet, eller at der er reklameret rettidigt eller lignende.

Der kan rejses det spørgsmål, om sagsfremstillingen bør gengive dokumenter vedrørende anbringender, som afgørelsen i voldgiftskendelsen gør irrelevant. F.eks. er spørgsmålet, om der i en erstatningssag bør medtages dokumenter, der vedrører tabets beregning, hvis voldgiftsretten frifinder som følge af, at der ikke er noget ansvarsgrundlag. Hensynet til den part, som taber sagen, taler i almindelighed for, at voldgiftsretten i meget kort form nævner oplysningerne om tabets beregning, selv om kendelsen gør disse oplysninger overflødige.

Sagsfremstillingen bør kun indeholde oplysninger, der

10 Et problem, der jævnligt opstår i praksis, er, når en række af partens påstande i virkeligheden er anbringender til støtte for den reelle påstand. Som et illustrativt eksempel kan nævnes følgende påstande: 1) Indklagede skal anerkende, at indklagede har misligholdt aftalen mellem parterne. 2) Indklagede skal anerkende, at misligholdelsen er væsentlig. 3) Indklagede skal anerkende, at klager med rette har ophævet aftalen. 4) Indklagede skal anerkende, at klager har reklameret rettidigt. 5) Indklagede skal til klager betale 5 mio. kr. I denne situation er det klart, at påstandene nr. 1)-4) faktisk er anbringender til støtte for påstand nr. 5). Voldgiftsretten bør derfor - under forberedelsen - søge at få parten til at frafalde påstandene nr. 1)-4), således at de i stedet gøres til anbringender til støtte for påstand nr. 5). Når der nedlægges sådanne påstande, kan det skyldes, at vedkommende part ønsker voldgiftsrettens stillingtagen til alle de elementer, som man skal igennem, hvis man vil give erstatning, således at parten undgår en "allerede-fordrifindelse" med den begrundelse, at der er reklameret for sent. Hvis det er muligt, kan voldgiftsretten aftale med parterne, at voldgiftsretten i sin kendelse – uanset at påstandene 1)-4) er frafaldet – vil tage stilling til disse anbringender, selv om voldgiftsretten måtte finde, at der skal frifindes, fordi der ikke er reklameret rettidigt.

ikke fremgår andre steder i kendelsen. Det betyder f.eks., at oplysninger, der fremgår af kendelsens afsnit om parts- og vidneforklaringer, ikke indgår i sagsfremstillingen. Der er dog en sammenhæng mellem sagsfremstillingen og forklaringerne: Hvis der i forklaringerne refereres til et dokument, bør dette dokument være omtalt og eventuelt nærmere beskrevet i sagsfremstillingen, således at det ikke er nødvendigt at finde dokumentet i sagens akter for at forstå forklaringen.

Sagsfremstillingen bør som hovedregel kun indeholde oplysninger, der ikke er omtvistede. Oplysninger, som parterne er enige om, kan indsættes i sagsfremstillingen som ubestridte, således at det bliver overflødigt at gengive dokumenter, der belyser det pågældende punkt. Hvis der undtagelsesvis er behov for at gengive forhold, der er *bestride*, bør det – af hensyn til sagsfremstillingens pålidelighed – klart markeres, at oplysningerne er bestride.

De oplysninger, der gengives i sagsfremstillingen, bør ordnes kronologisk. I visse tilfælde kan det være hensigtsmæssigt at foretage en opdeling i flere kronologiske afsnit. Det gælder, hvis sagen omfatter flere selvstændige begivenhedsforløb, som det ofte vil være tilfældet, hvis der er sket kumulation i voldgiftsretten. Oplysninger, som falder uden for kronologien, kan placeres i et særligt underafsnit. F.eks. bør en eventuel præsentation af parterne ske i starten af sagsfremstillingen.

Sagkyndige erklæringer eller syns- og skønserklæringer gengives normalt til sidst i sagsfremstillingen i et særligt afsnit, lige før forklaringerne.

Som udgangspunkt gengives i citat kun den del af et dokument, der indeholder centrale oplysninger om et omstridt spørgsmål. Det gælder, selv om dokumentet har været dokumenteret i sin helhed under forelæggesen. Øvrige oplysninger gengives i referat. For mange citater gør det vanskeligt at læse sagsfremstillingen.

Med hensyn til sagkyndige erklæringer eller syns- og skønserklæringer kan det ofte være mere hensigtsmæssigt at citere end at omskrive, idet man ved omskrivning risikerer ikke at få alle nuancerne med. Medmindre erklæringen er kort, behøver det ikke at være hele erklæringen, der gengives ved citat, men kun de dele, der

har væsentlig betydning for afgørelsen. Øvrige dele kan udelades. Tillægssvar, der knytter sig til et bestemt svar i hovederklæringen, bør citeres i forbindelse med svaret i hovederklæringen. Hvis spørgsmålene kan udledes af svarene, er det overflødigt at citere spørgsmålene.

Det bør så vidt muligt undgås at gøre bilag, herunder erklæringer, til en del af kendelsen. Det skyldes, at kendelsen bør fremstå som voldgiftsrettens produkt, og at det derfor ikke er hensigtsmæssigt at have bilag til kendelsen i en form, som voldgiftsretten ikke har redigeret. Hvis det undtagelsesvis, f.eks. på grund af bilagets størrelse, bliver nødvendigt at medtage bilag til kendelsen, bør det i kendelsen klart markeres, at bilaget er en del af kendelsen, så der ikke efterfølgende opstår tvivl om kendelsens omfang.

3.9. Forklaringer

Afsnittet bør begynde med en angivelse af de personer, som har afgivet forklaring for voldgiftsretten i den rækkefølge, som deres forklaring senere bliver gengivet.

Forklaringerne gengives i den rækkefølge, at klagerens forklaring gengives først, hvorefter følger den indklagedes forklaring. Dernæst følger forklaringerne fra vidnerne, herunder eventuelt syns- og skønsmænd. Disse forklaringer gengives i den rækkefølge, der i den konkrete sag er mest hensigtsmæssig og således ikke nødvendigvis i den rækkefølge, hvori vidnerne afgav forklaring under hovedforhandlingen. Der kan være mange grunde til, at vidnerne under hovedforhandlingen blev afhørt i en bestemt rækkefølge.

Voldgiftsretten må skønne over, i hvilket omfang de afgivne forklaringer bør refereres i kendelsen, særligt med henblik på at undgå, at overflødige oplysninger gengives.¹¹ Det kan virke arrogant, hvis voldgiftsretten uden parternes accept helt udelader gengivelsen af et vidnes forklaring med den begrundelse, at det har været overflødigt at afhøre vidnet. I stedet kan man nøjes med at gengive forklaringen kortfattet. Hvis et krav frafalder efter bevisførelsen, er det ikke nødvendigt at medtage forklaringer, der angår dette krav.

Parternes forklaringer bør gengives forholdsvis ud-

¹¹ Hvis det er aftalt, at forklaringerne skal stenograferes eller optages på bånd, vil det normalt tillige blive aftalt mellem parterne og voldgiftsretten, at voldgiftsretten udelader forklaringerne eller nøjes med at gengive de dele af forklaringerne, som voldgiftsretten finder særligt relevante, i begge tilfælde med henvisning til, at forklaringerne er blevet stenograferet eller optaget på bånd. Sådanne aftaler, der har betydning for formuleringen af kendelsen, bør udtrykkeligt omtales i selve kendelsen, således at der ikke efterfølgende opstår tvivl om, hvorfor kendelsen er formuleret på den anførte måde.

førligt, da det normalt er vigtigt for parterne at se, at voldgiftsretten har hørt, hvad de har sagt. Der er ikke samme hensyn at tage til vidnerne, hvis forklaringer derfor kan gengives i en kortere form. Hvis det fremgår af forklaringerne, at parterne er enige om nogle væsentlige faktiske forhold, bør dette oplyses i sagsfremstillingen i stedet for at gentage den samme forklaring herom to eller flere gange.

Forklaringerne gengives i et referat, og for at sikre en ensartet sprogbrug bør parternes og vidneres ord som udgangspunkt ikke anvendes. Voldgiftsretten kan dog citere dele af en forklaring, hvis der er behov for det, f.eks. en udtalelse om et centralt punkt.

Så vidt muligt gengives en forklaring kronologisk og eventuelt emnemæssigt. Dette krav kan være tidskrævende at opfylde, hvis advokaternes afhøringer ikke har været tilstrækkeligt systematiske. Svar på spørgsmål fra modpartens advokat indarbejdes på det relevante sted og gengives således ikke samlet i et selvstændigt afsnit.

3.10. Parternes anbringender (procedure)

Voldgiftsloven indeholder ikke et krav om, at parternes anbringender eller procedurer gengives i kendelsen. Voldgiftsinstituttets regler indeholder heller ikke krav om, at voldgiftsretten skal gengive parternes procedurer, men som tidligere omtalt er der i instituttets regler, § 43, stk. 2, fastsat, at voldgiftsretten skal gengive parternes anbringender.

Anbringenderne er de søgsmålsgrunde eller indsigelser, som en part har gjort gældende til støtte for sin påstand. Anbringenderne kan gengives under overskriften "Parternes anbringender" eller "Parternes juridiske synspunkter".

Ud over anbringenderne indeholder parternes procedurer argumentation for bevisafgørelsen, retsreglernes indhold og subsumption af faktum under jus. Selv om der ikke stilles krav om gengivelse af proceduren, bør det overvejes, om der i den konkrete sag er behov for - i kort form - at gengive disse forhold i kendelsen for at gøre det lettere at forstå voldgiftsrettens præmisser, som jo skal forholde sig til såvel beviserne i sagen, reglernes indhold som subsumptionen. Det gælder f.eks., hvis der i proceduren omtales forarbejder til en lov, hvis fortolkning har betydning for tvisten. Det bør i den forbindelse overvejes - f.eks. efter sagsfremstillingen og inden forklaringerne - at indsætte en beskrivelse af loven og dennes forarbejder under overskriften "Retsgrundlaget".

Ofte er anbringenderne og parternes centrale juridiske synspunkter gengivet i et påstandsdokument eller et sammenfattende processkrift. I så fald kan voldgiftsretten i almindelighed nøjes med at angive anbringenderne mv. fra påstandsdokumentet eller det sammenfattende processkrift, eventuelt i en omskrevet form.

Anbringender, som er frafaldet, gengives ikke, heller ikke med oplysning om, at de er frafaldet. Hvis de frafaldne anbringender har betydning for afgørelsen om sagsomkostninger til modparten eller for fastsættelsen af honoraret til voldgiftsretten, kan de gengives i afsnittet om "Voldgiftssagens forløb", jf. afsnit 3.6.5 ovenfor.

3.11. Begrundelse og resultat (præmisser)

Præmissernes udformning

Det er ved udformningen af overbevisende præmisser, at voldgiftsrettens faglige dygtighed træder tydeligst frem. Der er her overladt et betydeligt råderum for voldgiftsretten, hvis medlemmers individuelle stil kan spille en stor rolle for præmissernes udformning. Med dette forbehold kan der opstilles nogle retningslinjer for præmissernes udformning.

Præmisserne bør angives under overskriften "Voldgiftsrettens grundelse og resultat".

I præmisserne bør voldgiftsretten som hovedregel kun tage stilling til det, som er nødvendigt for at begrunde resultatet. Begrundelsen bør til gengæld være udførlig. Således bør resultatet af bevisbedømmelsen altid angives i præmisserne. Og det bør fremgå, hvordan voldgiftsretten er kommet frem til dette bevisresultat. Hvis det er en lovbestemmelse eller en bestemmelse i en kontrakt, der fortolkes, bør det angives, hvad fortolkningen går ud på, og hvad voldgiftsretten bygger det på. Voldgiftsretten bør angive, hvorfor sagens faktum subsumeres under den pågældende bestemmelse, hvis det er nødvendigt.

Ud over disse mere generelle betragtninger kan der om præmissernes udformning kun siges, at det bør tilstræbes, at de formuleres systematisk, så tankegangen er let at følge.

Renter

Hvis der gives renter af påstanden, skal dette fremgå af præmisserne med den nødvendige grundelse. Det kan efter omstændighederne være vanskeligt at fastlægge, fra hvilket tidspunkt kravet skal forrentes, så der skal afsættes tid under voringen til at overveje spørgsmålet nøje.

Sagsomkostninger til modparten

Voldgiftsretten skal tage stilling til, om den ene part skal betale omkostninger til den anden part, eller om hver part skal bære sine egne omkostninger. Det skal i givet fald angives, om udgifterne til advokatbistand er inkl. moms. Moms skal kun tillægges, hvis den vindende part har oplyst ikke at være momsregistreret. Det bør fremgå udtrykkeligt af præmisserne, hvis den vindende part ikke er momsregistreret, og at de tilkendte sagsomkostninger derfor er tillagt moms. Voldgiftsrettens omkostningsafgørelse skal begrundes. Spørgsmålet er reguleret i voldgiftslovens § 35, stk. 2, hvor det er fastsat, at voldgiftsretten kan pålægge en part helt eller delvis at erstatte modparten de udgifter, voldgiftssagen har påført modparten. Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, at afgørelsen må træffes ud fra, hvad voldgiftsretten finder rimeligt, herunder under hensyn til sagens udfald. I praksis anvendes i vidt omfang de omkostningsprincipper, der gælder ved domstolene, jf. retsplejelovens kapitel 30, og Voldgiftsinstituttets regler § 43, stk. 4, hvor der er fastsat følgende:

"... Voldgiftsrettens kendelse skal angive, hvorvidt den tabende part skal erstatte modparten de udgifter, voldgiftssagen har påført modparten, medmindre parterne har aftalt andet. Ved fastsættelsen af udgifterne, den tabende part skal erstatte modparten, skal voldgiftsretten tage udgangspunkt i de omkostningsfastsættelsesprincipper, danske domstole anvender. Voldgiftsretten kan dog bestemme, at den tabende part ikke eller kun delvis skal erstatte modparten de påførte udgifter, hvis særlige grunde taler for det. Har den tabende part tilbudt modparten, hvad der tilkommer denne, skal modparten erstatte den tabende part udgifterne ved den derefter følgende del af processen."

Som det fremgår her, må voldgiftsretten være opmærksom på, om spørgsmålet om sagsomkostninger er reguleret i parternes aftale.¹²

Omkostninger til voldgiftsretten og den indbyrdes fordeling heraf mellem parterne

Voldgiftsretten skal også tage stilling til spørgsmålet om omkostninger til voldgiftsretten, jf. voldgiftslovens § 34, og til spørgsmålet om den indbyrdes fordeling heraf mellem parterne, jf. § 35, stk. 1. Omkostningerne til voldgiftsretten består typisk af honorar til voldgiftsretten

(honoraret skal efter dansk momspraksis ikke tillægges moms), udlæg, som voldgiftsrettens medlemmer har haft, f.eks. til kost og logi og transport, mødelokaleleje, eventuelle udgifter til tolke, besigtigelse mv., og registreringsgebyr samt administrationsafgift til Voldgiftsinstituttet. Voldgiftsretten kan også have haft udgifter til en sagkyndig, såfremt den sagkyndiges vederlag og godtgørelse for udlæg ikke betales af en part direkte til den sagkyndige. I sidstnævnte tilfælde, skal voldgiftsretten tage stilling til, hvilken part der endeligt skal bære omkostningerne ved den sagkyndiges arbejde.

Det er ikke nødvendigt at give en begrundelse for størrelsen af honoraret mv. til voldgiftsretten, da det er fastsat af Voldgiftsinstituttet. Så kan man nøjes med at angive, hvad instituttet har fastsat honoraret mv. til, uden at angive den indbyrdes fordeling mellem voldgiftsdommerne, jf. § 43, stk. 3, i Voldgiftsinstituttets regler. Det er derimod nødvendigt at begrunde afgørelse om den indbyrdes fordeling mellem parterne af omkostningerne til voldgiftsretten.

Hvad angår spørgsmålet om den indbyrdes fordeling af voldgiftssagens omkostninger mellem parterne, fremgår det af bemærkningerne til lovens § 35, stk. 1, at fordelingen foretages ud fra, hvad voldgiftsretten finder rimeligt. Efter omstændighederne kan en af parterne pålægges i parternes indbyrdes forhold at betale de samlede omkostninger til voldgiftsretten. Som anført ovenfor anvendes i praksis i vidt omfang de omkostningsprincipper, som domstolene følger, jf. § 43, stk. 4, i Voldgiftsinstituttets regler, der er citeret ovenfor.

Ud over de anførte afgørelser vedrørende sagsomkostninger bør det anføres, hvem der har indbetalt hvad i depot som sikkerhed for voldgiftsrettens udgifter, jf. henholdsvis lovens § 36 og Voldgiftsinstituttets regler § 27.

Dissenser

Dissenser i voldgift er sjældne. Hvis det undtagelsesvis ikke er muligt for voldgiftsdommerne at blive enige, kan der rejses spørgsmål om, hvordan dette skal give sig udslag i kendelsen. I voldgiftsloven er der ikke fastsat regler om, at en dissenterende dommer kan få sin dissens indføjet i kendelsen. Bemærkningerne til loven overlader det til voldgiftsretten at afgøre spørgsmålet, medmindre parterne har aftalt andet. I Voldgiftsinstituttets regler er der herom fastsat følgende (§ 46, stk. 2):

¹² Dette ses jævnligt i direktørkontrakter, hvor det er aftalt, at virksomheden som udgangspunkt skal bære alle voldgiftsrettens omkostninger i tilfælde af tvist.

“En voldgiftsdommer, der er i mindretal med hensyn til begrundelse og/eller resultat, kan kræve sit votum medtaget i kendelsen”.

3.12. Konklusion

Konklusionen, der formuleres under overskriften “Thi bestemmes”, skal kunne danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse ved fogedretten, hvis det bliver nødvendigt. Det er derfor vigtigt, at konklusionen er så enkel, klar og præcis, som det er muligt. Det skal klart fremgå, hvem af parterne forpligtelsen angår.

Hvis parternes påstande er udformet på en enkel, klar og præcis måde, er der ikke noget problem. Så kan påstandene blot overføres til konklusionen. I andre tilfælde må voldgiftsretten selv stå for formuleringen inden for rammerne af de nedlagte påstande.

Det er nettoresultatet for parterne, der skal angives i konklusionen. Et eventuelt mindre modkrav fra den indklagedes side, som der er givet medhold i, skal fradrages i klagerens krav, således at konklusionen lyder på restbeløbet.

En eventuel rentepåstand skal medtages i konklusionen. Det samme gælder omkostningsafgørelserne.

Efter voldgiftslovens § 38, stk. 1, kan en voldgiftskendelse tvangsfuldbyrdes efter retsplejelovens regler herom. Tvangsfuldbyrdelse forudsætter, at fuldbyrdelsesfristen er udløbet. En voldgiftskendelse bør altid indeholde en fuldbyrdelsesfrist. Hvis en voldgiftskendelse ikke indeholder en fuldbyrdelsesfrist, gælder der en fuldbyrdelsesfrist på 14 dage i overensstemmelse med retsplejelovens § 480, jf. bemærkningerne til voldgiftslovens § 38. I international voldgift er der ofte behov for at fastsætte en fuldbyrdelsesfrist, der er længere end de sædvanlige 14 dage regnet fra voldgiftskendelsens afsigelse. Det gælder f.eks., hvor kendelsens forsendelse til den tabende part må påregnes at være længe undervejs, hvilket ofte vil være tilfældet, hvis kendelsen skal sendes til en part, der har adresse i udlandet.

Med hensyn til omkostningerne til voldgiftsretten, som parterne hæfter solidarisk for, er det således, at beløbet først forfalder til betaling 30 dage efter voldgiftssagens afslutning, jf. voldgiftslovens § 34, stk. 1. Der må derfor ikke fastsættes en fuldbyrdelsesfrist på f.eks. 14 dage for betaling heraf eller for den indbyrdes fordeling mellem parterne af omkostningerne ved voldgiftssagen.

3.13. Underskrift

I voldgiftssager med mere end én voldgiftsdommer er det tilstrækkeligt, at et flertal af voldgiftsdommerne har underskrevet kendelsen, såfremt årsagen til, at ikke alle har underskrevet, fremgår af kendelsen, jf. voldgiftslovens § 31, stk. 1, 2. pkt.

Ifølge bemærkningerne til bestemmelsen sikres det herved blandt andet, at et mindretal af voldgiftsdommerne ikke kan blokere for afsigelsen af voldgiftskendelsen ved uberettiget at nægte at underskrive den. Bestemmelsen omfatter også den situation, at en voldgiftsdommer ikke kan underskrive, f.eks. fordi han er taget på længerevarende ferie eller er blevet syg. Det skal i sådanne tilfælde fremgå af kendelsen, at den pågældende voldgiftsdommer er indforstået med, at han ikke underskriver. Hvis kun to voldgiftsdommere har underskrevet, og hvis kendelsen ikke indeholder en begrundelse for, hvorfor den tredje voldgiftsdommer har nægtet at underskrive, er voldgiftslovens formkrav ikke opfyldt, og voldgiftskendelsen kan tilsidesættes, jf. lovens § 37, stk. 2, litra d. Voldgiftskendelsen kan tillige tilsidesættes, hvis formanden for voldgiftsretten har underskrevet alene.